

Date: 17th April-2025

ZAMONAVIY PEDTEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA TALABA YOSHLARNING MANTIQUIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH

Nishanbayeva Gulnoza Amirovna

Oriental Universiteti, filologiya fakulteti,

ingliz tili yo'nalishi kechki ta'lim shakli IFK-201 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: **Muratxodjaeva Feruzaxon Xotamovna**

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Oriental universiteti, G'arb tillari kafedrası dosenti

gulinishanbayeva@gmail.com

<https://orcid.org/2005-0009-8884-0909>

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy pedtexnologiyalar vositasida talaba, yoshlarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda texnologiyalarning ta'lim jarayonini tashkil etishdagi ahamiyati, pedagogik ta'sir yordamida ta'lim oluvchilarning fanlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish va intilishlarini oshirish, pedagogik texnologiyaning asosiy vazifalari, ular vositasida yoshlarning tafakkurini, mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, pedagogik texnologiyalarning ko'rinishlari, pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlari kabi masalalar to'xtalib ilmiy jihatdan yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, pedagogik texnologiya, yoshlar tafakkuri, mantiqiy fikrlash, an'anaviy ta'lim, tasnifiy tavsif, tamoyillar, an'anaviy texnologiyasi, loyihalashtirilgan ta'lim.

Abstract. In this article, the importance of technology in the organization of the educational process in the development of the logical thinking of students and young people with the help of modern pedtechnologies, increasing the interest and aspirations of learners to master subjects with the help of pedagogical influence, the main tasks of pedagogical technology, the thinking of young people through them, development of logical thinking skills, aspects of pedagogical technologies, components of pedagogical technology are highlighted from a scientific point of view.

Key words: Education, pedagogical technology, youth thinking, logical thinking, traditional education, classification description, principles, traditional technology, designed education.

Kirish. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgach istiqbol yo'limizni, milliy g'oya va mafkuramiz aniq qilib belgilab olishimizni davr talab qilardi. Buning uchun avvalam bor o'z ta'limi-tarbiyaviy maqsadimiz va vazifalarimiz, uni amalga oshirish dasturlarimizni belgilab olishimiz kerak edi. Birinchi Prezidentimizning ma'naviy mafkuraviy, barkamol avlodni voyaga yetkazish borasida bir qator asarlarida ushbu yo'nalishdagi davlat siyosati ustivor masala ekanligi bir necha bor ta'kidlab o'tkanlar. Bobokalonlarimizning azaliy orzulari, milliy va umumbashariy qadriyatlar, ma'naviy yodgorliklar zamonaviy pedagogikaning maqsadi va vazifalarini shakllanishiga asos bo'lmoqda. Davlatimiz

Date: 17th April-2025

tomonidan qabul qilinadigan “Kadrlar tayyorlashh Milliy dasturi”da ushbu maqsad yoritib berilgan. Zero, zamonaviy pedagogikaning bosh maqsadi ham yetuk, yuksak malakali, ma’naviyatli, ma’rifatli, mustaqil fikr yurita oluvchi, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashhdan iboratdir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017 yil 27 iyuldagi “Oliy ma’lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish choratadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3151-sonli qarorida oliy ta’limda kadrlar tayyorlash jarayoniga e’tiborni kuchaytirish, ilmiy izlanishlar iqtisodiyot sohaslarining real ehtiyojlaridan kelib chiqib amalga oshirilishi lozimligi ta’kidlab o‘tilgan. Jamiyat taraqqiyotini jadallashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri – bu samarali innovatsion siyosatni amalga oshirish, ilmiy-texnika taraqqiyoti yutuqlariga asoslangan yangi, ilg‘or texnologiyalar, mehnatni tashkil etish va boshqarish yangi shakllari hamda yirik ixtirolar natijalarini joriy qilishdan iboratdir (1). Avvalombor, yosh avlod ongini yanada yuksaltirishda har bir pedagog o‘qituv-chining eng muhim vazifalaridan biri bu – yosh avlodning dunyoqarashlarini hisob-ga olgan holda u bilan to‘g‘ri yondashish hamda kasbga bo‘lgan muhabbat, yurtga bo‘lgan mehr tushunchalarini uyg‘unlashtirib, ular bilimni yanada takomillashti-rish, tashkil etish va rag‘batlantirish masalasidir. Hozirgi kunda talaba yoshlarda kerakli bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash bilan bir qatorda ularni kasbga bo‘lgan faoliyatini to‘g‘ri yo‘naltirish maqsadida ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan bu tushunchalarni uyg‘unlashtirib borish maqsadga muvofiqdir (2). Xususan tarix, milliy istiqlol g‘oyasi va ma’naviyat asoslari, O‘zbekiston tarixi va boshqa darsliklar kesimida vatanimiz tarixini hamda uning naqadar yuksak poydevorga ega ekanligi yaqqol namoyon etib berilganligi hamda uning boshqa fanlar uyg‘unligida olib borilishi yoshlar ongida salmoqli dunyoqarashlarning kelib chiqishiga turtki bo‘ladi desak mubolag‘a bo‘lmas edi. Tobora ulg‘ayib borayotgan yosh avlodning ertangi kunini tariximiz zarvaraqlaridagi milliy qadriyatlarimiz asosida shakllantirish, ularning yurtga nisbatan faxrlanish tuyg‘usini keltirib chiqarishi barchamizga sir emas. Shunday ekan buyuk ma’naviyatimiz asoschilaridan bo‘lgan tariximiz, o‘zbek elining dong‘ini dunyoga tanitgan buyuk bobokalonlarimizning vatanimizga qo‘shgan hissasini eslatish hamda biz kimning avlodi ekanligimizni yosh avlodga to‘g‘ri yo‘sinda singdirish vatanimiz kelajagini, uning ertangi kunini belgilab beruvchi yosh avlodimizni yanada o‘ziga bo‘lgan ishonch, ertangi kunga bo‘lgan ishtiyoq ruhida tarbiyalaydi, desak fikrimizning yorqin dalili bo‘lar edi (3).

Pedagogik texnologiya ilmiy bilimlar tizimi sifatida ta’lim jarayonini optimallashtirishi va ta’minlashi kerak. Ta’lim – bu jamiyatda sodir bo‘ladigan obyektiv jarayon bo‘lib, u rivojlanuvchi xarakterga ega. Tarbiyaning maqsadi esa rivojlanish jarayonida o‘z hayotini mustaqil ravishda qurish qobiliyatiga ega bo‘lgan shaxsni shakllantirishdir. Ko‘rinib turibdiki, hayotni tartibga solishning turli xil variantlari bilan tanishish ta’lim muammosining yechimini topmaydi, shunday qilib: bolaning rivojlanishi uning o‘zi faollik ko‘rsatganda, hayotda o‘zaro munosabatda bo‘lganda sodir bo‘ladi, bu faoliyatning xarakteri shaxsning sub’yektiv erkin munosabati bilan belgilanadi, pedagogik ta’sir yoshni ijtimoiy qadriyatlarga ma’lum munosabatga yo‘naltiradi, o‘qituvchining

Date: 17th April-2025

o'zaro ta'siri va bola bilan o'zaro munosabatning butun jarayoni zamonaviy madaniyat darajasida va ta'lim maqsadiga muvofiq amalga oshirilishi kerak. Shuning uchun pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlarini aniqlash uchun bir qator savollarga javob berish kerak:

- 1) pedagogik texnologiya qanday elementlardan iborat;
- 2) ularning zaruriy va yetarli darajada mavjudligi nima;
- 3) ular qanday munosabatda;
- 4) har bir elementning umumiy va xususiy vazifalari nimadan iborat.

Pedagog va talabalarning o'zaro munosabati yuqori ma'noda bir-biriga o'zaro ta'sir qilishdan ko'ra ko'proq ma'noni anglatadi. O'zaro aloqani amalga oshirish uchun suhbatdoshlar bir-birlarini ushbu muloqotning teng sub'yektlari sifatida qabul qilishlari kerak, bu amalda "o'qituvchi-shogird" tizimida unchalik keng tarqalgan emas. Pedagogik ta'sir qisqa muddatli muloqot yoki uzoq muddatli ta'sir sifatida harakat qilib, ta'lim maqsadiga muvofiq funksiyalarni amalga oshirishni ta'minlaydi (4). Pedagogik ta'sirni tahlil qilganda, pedagogva talaba o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning dastlabki momenti sifatida uning maqsadidan kelib chiqish kerak. pedagogik ta'sirning asosiy maqsadi yoshni o'z hayotidan xabardor sub'yekt pozitsiyasiga o'tkazishdir. Pedagogik ta'sirning ushbu funksiyalarini amalga oshirish pedagogik texnologiya bilan ta'minlanadi, u o'qituvchining hayot bilan o'zaro munosabatida bolaga ta'sirini ilmiy asoslaydi, uning munosabatini shakllantiradi. Pedagogik texnologiyaning mohiyati o'zaro bog'langan, ichki mantiqqa ega bo'lgan zarur va yetarli elementlar tizimi orqali ochib beriladi. Pedagogik texnologiyalarning rivojlanishi bilan uning an'anaviy usullardan qanday farq qilishini aniqlash muammosi paydo bo'ladi. Bu masala bo'yicha bir nechta fikrlar ko'rsatib o'tilgan:

1. Texnologiya – bu erishish mumkin bo'lgan qattiq kodlangan natijaga ega bo'lgan texnika va bu natijaga erishish uchun mo'ljallangan muayyan vositalar.
2. Texnologiya va metodika ekvivalent tushunchalardir, lekin ikkinchisida talaba va pedagog shaxsiga, ularning o'zaro ta'sir qilish usullariga ko'proq e'tibor beriladi.
3. Metodologiya kengroq tushuncha bo'lib, u bir nechta texnologiyalarni o'z ichiga olishi mumkin. Bunday holda, ko'pincha metodologiya yaxlit pedagogik tizim sifatida qaraladi.
4. Metodika va texnologiya deyarli bir xil.
5. Texnologiya – o'rganishning ma'lum bir usuli bo'lib, unda o'quv funksiyasini amalga oshirish uchun asosiy yukni shaxsning nazorati ostidagi o'quv quroli bajaradi (5). Bunda pedagog texnologiyalar yordamisiz o'qitish vazifasini bajaradigan o'qitish vositalariga yetakchi rol beriladi. Pedagog mashg'ulot davomida, balki yoshlar faoliyatini rag'batlantirish, tashkil etish va muvofiqlashtirish funksiyalarini bajaradi. Pedagogik nazariya va amaliyotning hozirgi holati ko'rib chiqilgan variantlardan birinchisini eng to'g'ri va to'liq aks ettiradi. Texnologiyaning tarkibi – bu usullar majmui emas, balki pedagogik jarayon tomonlarining ob'yektiv barqaror aloqalariga (qonunlariga) tayanganda mumkin bo'lgan istalgan natijaga olib keladigan faoliyatning belgilangan bosqichlari(6).

Date: 17th April-2025

Texnologiya inson tarbiyasi jarayonini ilmiy bilish natijasida ta'lim jarayoni qonuniyatlariga asoslanadi. Metodika empirik tajribaga, o'qituvchining mahoratiga asoslanadi, uning badiiyligiga, san'atiga yaqinroqdir. Texnologiya – bu ramka, metodika – bu qobiq, pedagogfaoliyatining shakli. Berilgan natijani ta'minlovchi o'quv jarayonini qurishda texnologiyaning vazifasi. Bu texnologiyaning yana bir muhim funksiyasini – tajribani uzatish, uni boshqalar tomonidan qo'llashni amalga oshirishga imkon beradi, shuning uchun u dastlab shaxsiy ma'nosini yo'qotishi kerak. Muhim takrorlash darajasidagi pedagogik ta'lim noyob bo'lgan yoki ularni rasmiy takrorlashni talab qiladigan usullarga emas, balki texnologiyalarga asoslanishi kerak. “Pedagogik texnologiya” konsepsiyasining muhim belgisi sifatida ta'limga tizimli yondashish YuNESKO ta'rifida o'z aksini topgan bo'lib, unga ko'ra pedagogik texnologiya o'qitish va o'qitishning butun jarayonini yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli usuli bo'lib, ta'lim shakllarini optimallashtirishga qaratilgan texnik va inson resurslari va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olishni ifodalaydi(7).

Xulosa. Xulosa qilib pedagogik texnologiya va ta'lim texnologiyasi ko'pincha sinonim sifatida ishlatiladi, chunki “ta'lim” atamasining zamonaviy talqini shaxsiyatni tarbiyalashni ham o'z ichiga oladi, unga ma'lum bir qiyofani beradi. Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda shuni ta'kidlash kerakki, umumiy ma'noda pedagogik jarayonni texnologiyalashtirish uning rivojlanish tendensiyasi bo'lib, u o'quv jarayoni samaradorligini oshirishga qaratilgan, yoshlarning rejalashtirilgan ta'lim natijalariga erishishini kafolatlaydi (8). O'qitish texnologiyasi o'rganish nazariyasi va uni amaliy amalga oshirish o'rtasidagi bog'lovchiga o'xshaydi. Nazariyadan o'quv jarayonida foydalanish uchun ilmiy bilimlarni texnologiyalashtirish, pedagogik muammolarni hal qilish vositasiga aylantirish kerak (10).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. 2017 yil 27 iyuldagi “Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-3151-sonli qarori.
2. Афанасьева И.В. Вопросы интеграции науки и образования. Таълим технологиялари. – No 4. Тошкент, 2007. – С. 24-25.
3. Йенш Е.Р. Zur Eidetik und Integration Typologie, 1941. Философский энциклопедический словарь ред.-сост. Е.Ф. Губский и др, 2003. – С.128.
4. Bakhtiyarovna, Y. M., Shukhratovna, S. I., Izatullaevna, I. I., Muydinjanovna, Y. D., Yurevna, F. L., & Mamadjanovna, K. M. (2022). INDEPENDENT EXTRACURRICULAR WORK OF STUDENTS OF TECHNICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF A CREDIT MODULAR SYSTEM. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3302-3305.
5. Mamura Bakhtiyarovna Yuldosheva (2022). THE STYLISTIC SIGNIFICANCE OF TRANSLATING PORTRAITS UZBEK NOVELS INTO ENGLISH. Academic research in educational sciences, 3 (2), 224-228. doi: 10.24412/2181-1385-2022-2- 224-228

Date: 17th April-2025

6. Мурадходжаева, Ф. X. (2018). Specific features of conveying social issues in American and Uzbek short stories. *Молодой ученый*, (3), 234-236.
7. Xotamovna, M. F. (2024). PROBLEMS IN SIMULTANEOUS TRANSLATION AND THEIR SOLUTIONS. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(28), 72-74.
8. Yuldasheva, M. B. (2020). HISTORY OF THE ENGLISH UZBEK TRANSLATION. *Theoretical & Applied Science*, (3), 11-14.
9. Yuldasheva Ma'Mura Bahtiyarovna (2020). The organization of the mental lexicon. *Наука, образование и культура*, (1 (45)), 44-45.
10. Bakhtiyarovna, Y. M. (2022). RELATION OF COMPARATIVE STYLISTICS WITH TRANSLATION THEORY
11. MURATXODJAEVA, F. (2024). PSIXOLINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIK: NUTQ VA TILNING PSIXOLOGIK MUNOSABATLARI. *News of the NUUz*, 1(1.6), 337-339.
12. Xotamovna, M. F. (2024). TRANSLATION DIFFICULTIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS FROM ENGLISH INTO UZBEK. *IMRAS*, 7(11), 103-107.
13. Bakhtiyarovna, Y. M. THE ROLE OF CULTURAL AND STYLISTIC ASPECTS IN LITERARY TRANSLATION.
14. Saidbaxromovna, S. B., & Baxtiyarovna, Y. M. (2023). TALABALARNI ILM-FANGA JALB ETISHDA TA'LIM TIZIMI MODERNIZATSIYASI. *PEDAGOGS jurnali*, 25(2), 118-121.
15. Saidbaxromovna, S. B., & Baxtiyarovna, Y. M. (2023). ABDULLA AVLONIYNING PEDAGOGIK QARASHLARINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI. *World scientific research journal*, 11(1), 60-65.
16. Kizi, Y. A. O., & Feruzakhon, M. (2024). THE IMAGE OF CHILDHOOD IN 19TH CENTURY ENGLISH AND UZBEK LITERATURE. *Central Asian Journal of Education and Innovation*, 3(6-1), 10-12.

